

kotitalouksien entistä suurempi riippuvaisuus niin miehen kuin naisenkin palkoista on toisaalta tuonut globaalitalouteen uudenlaisia sukupuoli- ja etnisiä hierarkioita, kun kehittyvien talouksien naiset toimivat entistä yrittäjämäisemmän länsimaisen perheen pienipalkkaisina kotiapulaisina.

Cooperin tavoin Adkins kutsuu poliittisen talouden ja feministisen taloustieteen tutkijoita analysoimaan sitä, millaisia sukupuolittuneita ja rodullistettuja hierakoita kapitalismi kulloisessakin kehitysvaiheessaan luo. Adkins koettelee kiinnostavasti esimerkiksi sitä feministisen kritiikin haaraa, jossa muistutettiin vuoden 2008 finanssikriisiä seuranneen talouspolitiikan sukupuolittuneista vaikutuksista. Tuolloin analysoitiin, miten julkisen talouden menokuri koetteli eritoten julkisella sektorilla työkennelleitä matalapalkkaisia naisia. Näin ollen moni feministi näki talouskuripolitiikan jonkinlaisena 1950-lukulaisen kotiäitiyhdistyksen paluuna. Adkins kuitenkin muistuttaa, miten tärkeää on nojata intuitiivisten polvilumpioreaktioiden sijasta ajalliset erityispiirteet huomioivaan analyysiin. On tärkeä muistaa, että finanssikriisin jälkimainingeissa ei tietenkään ole olemassa mitään 1950-luvun yhteiskuntaa, johon palata, vaan kriittisen feminis-

tisen analyysin on otettava huomioon post-fordistiselle spekulatiiviselle kapitalismille ominaiset luokka- ja sukupuolihierarkiat.

Time of Money on suositeltavaa luettavaa niille, jotka ovat kiinnostuneet makrotason kapitalismianalyysin ja ihmiselämän arkitasolle laskeutuvan poliittisen talouden tutkimuksen yhteenkietoutuneisuudesta. Se on samalla muistutus siitä, miten tärkeää on kuljettaa luokka- ja talousanalyysin rinnalla muun muassa sukupuolen analyysia. Kapitalismi luo aina omat sukupuolittuneet hierarkiansa, ja toisaalta ilman luokan käsitteitä feministinen analyysi yltää korkeintaan puolitiehen.

Timo Harjuniemi

Työasenteet – kehitystä työelämään työn merkityksellisemmäksi kokemisesta?

Bengt Furåker & Kristina Håkansson: *Work Orientations: Theoretical Perspectives and Empirical Findings*. New York: Routledge, 2020, 252 s. ISBN 9781351121149

Göteborgin yliopiston sosiologian ja työtieteen laitoksen

professorit Bengt Furåker ja Kristina Håkansson ovat hiljattain toimittaneet kattavan kokoomateoksen, jonka pyrkimyksenä on laajentaa käsityksiä työasenteista. Sen ydinkäsitteenä on, onko ihmisten työkeskeisyydessä ja -asenteissa sekä työhön sitoutumisessa tapahtunut muutoksia. Kirjassa pureudutaan kolmentoista tutkijan voimin monipuolisesti työllisyyteen, työorientaatioihin ja työtyytyväisyyteen tarkastellen kansainvälisesti viimeisten vuosikymmenien ajalta muun muassa ammatin, koulutuksen, iän ja sukupuolen vaikutuksia. Tutkijoista kymmenen on sosiologeja ja kolme työelämäntieteen, työpsykologian ja kauppatieteiden tutkimusaloilta.

Furåker ja Håkansson perustelevat työasenteiden tutkimuksen tärkeyttä työskentelyolosuhteiden kehitysmahdollisuuksien parantamisella. Palkkatyö on välttämätön elementti kehittyneessä kapitalismissa, ja työn tutkimus antaa tarvittavia eväitä kehitykselle. Työ määritellään kirjassa pelkästään palkkatyönä, josta on paljon tilastotietoa kansainvälisesti yhteneväisin kriteerein. Ihmisten korkea työmoraali mielletään helposti pelkästään positiiviseksi asiaksi. Kuitenkaan näin ei tule ajatella varauksetta, sillä esimerkiksi liiallisella työn tekemisellä tai työstä koituvilla päästöillä voi olla haitallisia vaikutuksia ihmisiin ja ympäristöön.

Työasenteiden tutkiminen laajasti, empiirisesti ja yli kansallisrajojen on tärkeää työelämässä alati tapahtuvien muutosten vuoksi. Työskentelyolosuhteet vaikuttavat työhön suhtautumiseen, mihin kirjassa halutaan syventyä ottamalla selvää nykyasenteista. Kirjassa tutkitaan organisationaalista sitoutumista, työn arvottamista, työtyytyväisyyttä sekä työpaikan arvojen ja työn laadun vaikutusta asenteisiin. Saatujen tulosten lisäksi pohditaan selkeitä kehitysmahdollisuuksia ihmisten työtyytyväisyyden parantamiseksi tulevaisuudessa. Kirja alkaa teemaan alustavalla johdantoluvulla, jonka jälkeen toisessa luvussa käydään läpi työhön ja työasenteisiin liittyviä teorioita pohtien samalla kattavasti työorientaation tutkimusta. Luvut 3–10 ovat tuoreisiin empiirisiin tutkimuksiin perustuvia.

Furåker tutkii työasenteita vertailemalla anglosaksisia valtioita ja Pohjoismaita. Eitaloudelliseen työskentelyyn sitoutuminen on yleisempää Pohjoismaissa. Halukkuus palkkatyön tekoon ei ole alhaisempaa maissa, joissa hyvinvointivaltio on anteliaampi. Työllisyysasteet ovat Pohjoismaissa korkeammat, mitä selittää naisten suurempi osallistuminen palkkatyöhön. Anglosaksit ovat halukkaampia työskentelemään ansaitakseen

enemmän, ja työn perässä myös liikutaan ahkerammin, mitä voi selittää heidän suurempi taloudellinen riippuvuutensa palkkatyöstä. Tomas Berglund ja Ingrid Esser tutkivat työn arvojen ja ominaisuuksien yhteyttä työtyytyväisyyteen OECD-maissa: mitä enemmän koetaan arvostusta työn sisältämiä ominaisuuksia kohtaan, sitä tyytyväisempiä työhön ollaan. Mikäli korkealaatuiset työtehtävät lisääntyisivät työmarkkinoilla, ihmiset löytäisivät todennäköisemmin odotuksiaan vastaavia töitä. Työarvojen ja työlaatuksymysten yhteneväisyys näyttäisi olevan vahva edellytys tyydyttäväksi koetulle työelämälle.

Tommy Isidorsson sekä kirjan toimittaneet Håkansson ja Furåker tutkivat kahdessa luvussa työhön sitoutumista. Seitsemäätoista valtiota tarkasteltaessa Japanissa ollaan organisatorisesti työhön sitoutuneimpia. Tämän jälkeen tulevat Iso-Britannia, Uusi-Seelanti ja Norja. Suomi sijoittuu tarkastelun keskivaiheille. Sitoutumattomimpia ollaan Ranskassa ja Latviassa. Anglosaksimaissa sitoutuneisuus on vankkaa, Pohjoismaissa ja muualla Euroopassa jakaantuneempaa. Sitoutuvuutta lisäävät esimiesasema, työskentely yksityisellä sektorilla ja suuri työtuntien määrä. Tapaustutkimus tehtaalta (jota ei voida yleistää perusjoukkoon) puolestaan osoittaa,

että yrityksen omien työntekijöiden ja vuokratyöntekijöiden työhön sitoutuvuudessa ei ilmene selkeitä eroja, eikä omien työntekijöiden sitoutuneisuuden vaikuta vuokratyöntekijöiden käyttöön. Työn luonteisuus lisää sitoutuvuutta omien työntekijöiden kohdalla enemmän kuin vuokratyöntekijöillä, joihin se vaikuttaa heikommin. Heillä sitoutuvuutta lisäävät toiveet yrityksen työntekijäksi siirtymisestä, mikä saattaa ilmentyä pyrkimyksinä näyttäytyä tuottavampana kuin toinen vuokratyöntekijä.

Kahdessa kvalitatiivisessa luvussa tarkastellaan haastattelututkimuksen keinoin työorientaatioulottuvuuksia, työn kutsumuksen muotoja ja työtyytyväisyyttä. Mattias Bengtssonin ja Marita Flisbäckin mukaan uhrautuminen ja suoriutuminen vaikeista tehtävistä koetaan positiivisena kutsumuksen muotona ja uhraukset muiden eteen merkityksellisinä työssä. Työn kokeminen kutsumuksena edellyttää tekoja, joita ei voi standardisoida etukäteen. Työn koetut tarkoitukset voivat vahvistua etenkin uuden aikakauden alkaessa, kun jätetään jotain taakse, esimerkiksi eläkkeelle jäättäessä. Ann Bergman ja Jan Ch. Karlsson osoittavat, että työntekijöillä tyytyväisyys ja sitoutuneisuus työhön voivat muuttua nopeastikin, mikäli työskentelysuhteen luonne

muuttuu työnantajan toimesta arvostetusta vieraannutetuksi. Arvostettuus luo työtyytyväisyyttä, joka johtaa sitoutuneisuuteen. Heikentyneet työolot puolestaan vieraannuttavat ja luovat tyytymättömyyttä, mikä johtaa organisationaaliseen vastahakoisuuteen.

Belgin Okay-Somervillen, Dora Scholariosin ja Edward Sosun mukaan EU-maiden nuorten (15–24-vuotiaat) työtyytyväisyys on viime aikoina kasvanut sen seurauksena, että nuoret kokevat organisationaalisen uran kehittymismahdollisuuksien lisääntyneen. Uramahdollisuudet ja työn merkitykselliseksi kokeminen ovat kaikkiaan tärkeimpiä tekijöitä nuorten työtyytyväisyydessä. Tämä ilmiö esiintyy vahvimmin liberaalin hyvinvointiregiimin maissa, joissa urakehittymismahdollisuudet koetaan parempina kuin sosiaalidemokraattisessa regiimissä, jossa kykyjen käyttämismahdollisuudet ja työnantajan tarjoamat koulutusmahdollisuudet vaikuttavat työtyytyväisyyteen. Tomas Bjarnason ja Kristina Håkansson esittävät kirjan kiintoisimpia tuloksia vertaillaan työkeskeisyyden ilmenemistä sukupolvittain Ruotsissa, Espanjassa, Saksassa, Japanissa ja Yhdysvalloissa kolmena eri ajanjaksona vuosina 1995–2013. Vuosina 1995–1997 työkeskeisyys oli kaikkiaan suurempaa kuin jälkimmäisillä

jaksoilla. Työssäkäyvillä työkeskeisyys oli suurinta ja merkittävimmät sukupolvien väliset erot olivat Saksassa ja Yhdysvalloissa. Työasenteet laskivat koko tarkastelujaksolla, mikä oli valitsevampaa vanhemmilla sukupolvilla kuin milleniaaleilla. Lasku oli suurinta Yhdysvalloissa, Ruotsissa ja Espanjassa.

Empiirisiä lukuja vertaillaessa huomaa helposti, kuinka sidoksissa eri elementit ovat toisiinsa työtyytyväisyyden syitä tarkasteltaessa. Uran kehitysmahdollisuudet ja työn merkitykselliseksi kokeminen näyttäytyvät tärkeimpinä tekijöinä työtyytyväisyydessä. Mitä enemmän koetaan arvostusta työn ominaisuuksia kohtaan, sitä tyytyväisempiä työhön ollaan. Arvostettuus työssä luo siis työtyytyväisyyttä, joka johtaa sitoutuneisuuteen, mikä lienee usein tavoiteltua työelämässä. Työntekijän organisationaalinen sitoutuminen liittyy vahvasti koettuun työn luonteeseen, työoloihin sekä työtyytyväisyyteen kokonaisuutena. Työasenteissa arvojen ja ominaisuuksien vaikutus on lisääntynyt perinteisten työolojen, työympäristön sekä työn merkitykselliseksi ja hyödylliseksi kokemisen lisäksi. Kaikkiaan työasenteet näyttäsivät ajan myötä heikentyneen, mutta vähiten milleniaalien kohdalla. Tämän perusteella kahvipöytäkeskustelut siitä,

kuinka ”nykyajan nuorilla eivät asenteet työtä kohtaan ole kohdallaan”, voidaan unohtaa.

Määrällisten tulosten esittelemine on kirjan keskiössä, ja kaksi kvalitatiiviseen tutkimukseen perustuvaa lukua antavat lisääsyvyyttä työasenteisiin vaikuttaviin tekijöihin. Toivottavasti kirja on jo löytänyt tiensä työstä ja työasenteista kiinnostuneiden tutkijoiden ja opiskelijoiden käsiin, sillä sen sisältö piirtää runsaasti suuntaviivoja jatkotutkimukselle. Erityisesti naisvaltaisella palvelualalla työskentelevien tutkimusta tulisi tehdä nykyistä enemmän, mihin oivallista suuntaa antaa lentoemäntien haastatteluihin perustuva Bergmanin ja Karlssonin luku.

Nähdäkseni kirja puhuu kokonaisuutena työn merkitykselliseksi kokemisen puolesta työelämän kehittämisen nimissä. Kehityksen toteutuessa mahdollisesti suuri määrä työtä tulisi tehdyksi nykyistä tehokkaammin ja vastuullisemmin, ja ihmiset olisivat samaan aikaan hyvinvoivempia, mitä tuskin monikaan vastustaisi. Tämä kirja keskittyy työn tutkimiseen lähinnä vain työn tekemisen kautta antaen laajasti vastauksia niin sanottuihin kattokysymyksiin. Vastaisuudessa voitaisiin toimittaa kirja pitkälti samoista aiheista, mutta syventyen enemmän eri sektoreiden ja eri

ammattialojen tarkasteluun työasenteissa. Mielenkiintoista esimerkiksi olisi, miten työasenteet jakautuvat perinteisiä tehtäviä ja tietotöitä tekeville ja miten vaikkapa lisääntynyt etätöntekeko vaikuttaa työasenteisiin.

Manu Jalonen

Polveilevaa tajunnanvirtaa sukupuolten eriarvoisuudesta

Mary Evans: *The Persistence of Gender Inequality*.
Cambridge: Polity Press,
2017, 172 s.
ISBN 978-0-7456-8992-0

London School of Economics and Political Sciencen sukupuolentutkimuksen emerita-professori Mary Evans on tehnyt pitkän uran tutkien muun muassa eriarvoisuutta, feminististä teoriaa ja yhteiskunnallisia narratiiveja. Kirjassaan Evans yhdistää nämä teemat erittelemällä, miten yhteiskunnalliset rakenteet vielä tänäkin päivänä ylläpitävät sukupuolten eriarvoisuutta, vaikka liberaaleissa narratiiveissa oletetaan sukupuolten tasa-arvon olevan jo länsimaissa saavutettu.

Evans tutkii sukupuolten eriarvoisuutta länsimaissa tarkastel-

len laajalti nyky-yhteiskunnan rakenteita, muun muassa yhteiskuntapolitiikkaa, sukupuolittuneita työmarkkinoita, sukupuolirooleja, naisten kehonkuvaa sekä naisten kokemaa nettivihaa. Kirja ei perustu tiettyyn Evansin kirjaa varten tekemään tutkimukseen, vaan se erittelee ja yhdistelee aiempaa tutkimusta, eri alojen asiantuntijoita sekä yleisluontoisia huomioita seksismistä ja sukupuolten eriarvoisuudesta yhteiskunnassa.

Evans on sujuva kirjoittaja, joka hyppii stujakkaasti aiheesta toiseen. Vaikka itse teksti on sujuvaa ja miellyttävää luettavaa, lukijan on kuitenkin hieman vaikeaa hahmottaa kirjan tärkeimmät teesit Evansin kirjoitustyylin vuoksi. Oman näkemykseni mukaan ne liittyvät sukupuolittuneeseen hoivatyöhön ja naiset sivuuttavaan yhteiskuntapolitiikkaan, naisten ulkonäköpaineisiin sekä liberaalin feminismiin riittämättömyyteen tasa-arvotaiselussa. Evans tuo myös esille, miten sukupuolten eriarvoisuus on uppoutunut globaaliin kapitalistiseen maailmanjärjestelmään, minkä takia sukupuolten eriarvoisuutta ei voi tarkastella tyhjiössä, erillään muusta sosiaalisesta eriarvoisuudesta.

Yksi kirjan tärkeimmistä aiheista liittyy naisten hoivatyöhön. Evans argumentoi, että naisten eriarvoisen aseman säilyminen nyky-yhteiskunnassa selittyy

perinteisillä sukupuolirooleilla, jotka olettavat naisten olevan edelleen lasten ensisijaisia hoivaajia ja niitä, jolle kuuluu kotitalouksissa tehtävä uudelleentuottava työ. Nämä sukupuoliroolit näkyvät esimerkiksi siinä, miten lasten saaminen vaikuttaa negatiivisesti naisten – mutta ei miesten – urakehitykseen. Evansin mukaan erityisesti Reaganin ja Thatcherin ajasta lähtien harjoitettu talouskuripolitiikka (*austerity*) on vaikuttanut ja vaikuttaa negatiivisesti naisten asemaan yhteiskunnassa. Harjoitetussa politiikassa julkiset menot, kuten julkinen lastenhoito ja muut hoivapalvelut, leikataan minimiin. Tällöin uusintava hoivatyö, kuten lasten hoitaminen kaatuu suurimaksi osaksi perheen naisten harteille julkisen sektorin sijasta.

Toisen naisten eriarvoisuutta aiheuttavan aiheen, josta Evans kirjoittaa, muodostavat naisten kokemat ulkonäköpaineet. 2000-luvun seksuaalisoidussa yhteiskunnassa media näyttää meille haluttavasta ja oikeanlaisesta naiseudesta ja feminiinisyydestä hyvin yksipuolista kuvaa, johon maailman naiset vertaavat itseään. Mediassa keskitytään julkisuudessa esiintyvien naisten ulkonäköön paljon useammin kuin miesten, ja erilaiset lööppi-lehdet arvostelevat kovasanaisesti naisten kehoja, jos ne eivät täytä perinteisen haluttavan naisen kehokriteerejä. Evansin mukaan